

Pe 9 aprilie, 1865, Generalul Robert E. Lee și Generalul Ulysses S. Grant s-au întâlnit la Casa McLean din Appomattox, Virginia,

pentru a semna tratatul de capitulare a Armatei din Virginia. Întâlnirea a fost cerută de Lee, care a îmbrăcat cea mai bună uniformă. Purta o haină nouă și lungă cu un guler înalt, închis până sus, avea o sabie lungă cu diamante, iar în picioare o pereche de cizme înalte cu pînteni. Grant a apărut în vestimentația obișnuită, adică în uniforma simplă a soldatului de rând: haină scurtă și simplă, cizme fără pînteni, dar împroșcate din plin de noroi.

Diferența de vestimentație era egalată de contrastul dintre bărbaii înșiși: Lee era înalt, semeț și solemn în atitudine, iar părul alb-argintiu și barba care îi încercuia figura erau demne de un rege. Mai tânărul Grant era cu 10 cm mai scund, cumva gârbovit, cu o barbă maronie tunsă scurt. Fără îndoială că se simțea inconfortabil în prezența lui Lee și a încercat să închege o flecăreală. A spus că îl știe bine pe Lee datorită unei întâlniri din urmă cu două decenii, din timpul Războiului Mexican. Lee a mărturisit că nu își aduce aminte, ceea ce trebuie să fi fost un moment destul de penibil pentru Grant.

Scena de apogeu a Războiului Civil American a fost văzută adesea ca simbolică pentru un moment hotărâtor din istorie: capitularea alegorică a Vechii Lumi cu figurile sale regale, legăturile cavaleriești și averea moștenită în fața Noii Lumi, încarnată de Grant, un om cu origini modeste care a eșuat repetat în afaceri și într-un final a reușit să-și construiască un nume prin război (chiar dacă în această întreprindere a avut de partea sa avantaje umane și materiale copleșitoare). Și chiar așa a fost.

Dar a fost mai mult. Mult mai puțin discutată a fost lipsă de respect și neglijența lui Grant în a se îmbrăca cum se cuvine pentru această întâlnire. În favoarea generalul nordist s-a spus că el s-a grăbit foarte tare și că suferea de mai mult timp de o durere de cap, iar astfel de „nimecuri” precum îmbrăcăminte potrivită pentru ocazie erau ultimul lucru la care îi stătea mintea în acele momente.

Admiratorii lui Grant chiar scot în evidență veștmintele sale nerafinate ca un motiv de mândrie: acesta este adevăratul erou american necizelat al frontierei, democratul autentic, a cărui valoare stă în rezistența interioară, în îndârjire, și nu în superficialitatea îmbrăcăminții, în preocupările de filfizon specifice unei epoci efeminate și decadente.

Dar aparențele contează. Pe când era student, tânărul George Washington a făcut un exercițiu de transcriere intitulat „Reguli de politețe și comportament decent în prezența altor oameni și în conversație”, bazat pe un text iezuit din secolul XVI. Prima regulă din lista de 110 era următoarea: „fiecare acțiune făcută în compania altor persoane, trebuie îndeplinită arătând un semn de respect pentru cei care sunt prezenți.” Această maximă a dominat cultura occidentală din Evul Mediu și era ilustrată de manierele curtenesți ale elitelor de peste tot, indiferent de timp, de la cavalerii regatului franc la nobilii epocii elizabetane și la clasa de aristocrați din Sud reprezentată de Washington și Lee. Ce făceau elitele, făcea și restul lumii. Manierele se prelungeau și în clasele de jos, astfel încât până și muncitorul obișnuit din Londra secolului XIX încerca să-i emuleze în vestimentație pe cei de sus, măcar duminica, când purta cele mai bune haine. Cilindrul și vesta muncitorului poate că erau ponosite și de o calitate mai proastă, dar cu toate acestea el le purta mândru.

Astăzi, ideea că a cultiva manierele trebuie să fie o parte esențială din educația cuiva s-a pierdut aproape în totalitate. Pare ca a intrat în mormânt odată cu cea mai mare avocată a sa, Emily Post. „Manierele înseamnă personalitate, manifestarea vizibilă a caracterului interior natural și a atitudinii față de viață.” Dovezi ale prăbușirii manierelor sunt peste tot în jurul nostru: folosirea fără rețineri a limbajului vulgar pe stradă, nu doar de către tineri vulgari și needucați, ci de către businessmeni de vârstă medie și dichisiți, zbiaretele în ureche care răzbat din mașini a ceva numit impropriu muzică, schimbarea direcției sau a benzii fără politețea de a semnaliza, intruziunea ordinară în spațiul personal al unui trecător fără nici cea mai mică expresie de scuze, înjurăturile la tot pasul, și cel mai evident și mai înfiorător, îngrozitorul declin al standardelor de vestimentație de peste tot.

Într-adevăr, tricourile, blugii și teneșii au devenit costumația standard pentru adulții din lumea business în „vinerile casual” și ceea ce este și mai neplăcut chiar duminica la Slujbă. Oamenii ies afară din casă în pijamale în timp ce fac plimbări sâmbăta dimineața. Astăzi, cei din clasa cea mai de jos sunt cei care stabilesc standardele vestimentare pentru toți ceilalți. Tinerii au adoptat un model exacerbat al uniforme de deținut de drept costum, în special pantalonii foarte largi, de obicei purtați atât de lăsați că se vede lenjeria intimă și chiar posteriorul.

Societatea manierată și-a trăit agonia sfârșitului în America în anii '60. Prima lovitură serioasă i-a fost dată de radicalii din stânga culturală și politică, care susțineau că manierele civilizate, costumele business și aspectul îngrijit reprezentau semne ale opresiunii din partea clasei de mijloc, opresiunea „Omului”. Stânga a pledat pentru tricouri decolate, blugi zdernțăroși, flip-flopși, și păr încălcit și neîngrijit în cap și pe față, drept cale pentru a demara revoluția egalitară care va repara nedreptățile sociale.

Ceea ce a început la stânga, în urmă cu cinci decenii, a fost continuat mai apoi de dreapta. În special din cauza înfiorătoare „corectitudinii politice” impuse de radicali în campusurile universitare, libertarienii au început prin anii '90 să adopte mantra conform căreia nimeni nu are dreptul să fie jignit. Într-o transformare decisivă a vechiului adagiu libertarian că dreptul de a-mi folosi pumnii se oprește lângă nasul celuilalt, acești noi libertarieni clamează că dreptul lor la liberă exprimare trebuie să fie complet neîngrădit de sensibilitățile religioase ale cuiva sau de vreun simț de decență. Astfel, pornografia, satira dezgustătoare a credinței religioase, limbajul suburban, au devenit acceptabile în spațiul public. Dacă era cineva ofensat de așa ceva, în opinia libertarienilor, problema nu era a celui ce jignează, ci a celui jignit. Mai pe șleau, libertarienii susțineau că dreptul lor de a scuipa ce doresc în scris sau verbal nu trebuia să fie limitat de urechile sau ochii celorlalți.

Așadar, dușmanii manierelor, atât de la stânga cât și de la dreapta, erau iacobini moderni, hotărâți nu doar să dărâme un sistem nedrept de guvernare ci să radă fundamentale sociale prin distrugerea standardelor de decență. Această paralelă cu Revoluția Franceză ni-l aduce în discuție pe marele om politic anglo-irlandez Edmund Burke, care credea că iacobinii francezi, mai presus de toate, lansau un atac asupra „manierelor”. Acum, prin „maniere”, Burke înțelegea ceva mai mult decât ce se înțelege astăzi, ceva mai degrabă asemănător cu obiceiurile. Pentru Burke, obiceiul era aproape sinonim cu civilizația. „Manierele sunt mai importante decât legile. Manierele sunt ceea ce supără sau alină, corup sau purifică, înalță sau înjosesc, ne fac barbari sau ne rafinează printr-o operație constantă, stabilă, uniformă, insensibilă tot așa cum respirăm.”

Manierele și însăși civilizația depind, după Burke, de două lucruri: religia și „spiritul gentlemanului”. Robert E. Lee credea și el același lucru. În calitate de președinte al Colegiului Washington, în anii de după Appomattox, el a rezumat regulile școlii la o singură propoziție: „fiecare student trebuie să fie un gentleman”. Pentru Lee și Burke, gentlemanul era acela care reprezenta virtuțile creștinești așa cum erau ele prezente în codurile cavaleriești medievale, un sistem elaborat al comportamentului adecvat față de alții – maniere în sensul restrâns al cuvântului.

Ideea de smerenie creștină se află la baza cavalerismului. Un cavaler (termenul vine din cuvântul francez „chevalier” - călăreț) manierat se pune mai prejos față de toți ceilalți din societate. Astfel, el avea o datorie nu doar față de lordul și superiorul său, dar și față de cei mai slabi decât el, în special femei, a căror virtute inocentă trebuia să o protejeze, și față de săraci, a căror condiție mizerabilă era obligat să o îndrepte. Ne vine în minte exemplul celebru al Sf. Martin cel Milostiv, care și-a tăiat pelerina militară pentru a-i da unui om dezbrăcat ceva să se îmbrace. A adopta o filosofie individualistă în care cineva respinge grija față de alții ar fi fost de neimaginat pentru un cavaler creștin.

Trebuie avut în vedere cât de singulară în decursul istoriei mondiale este această idee creștină de smerenie și cea legată de ea, cavalerismul. În antichitatea păgână, smerenia era un semn de slăbiciune. De asemenea, în multe societăți moderne non-creștine, de la superiori se așteaptă să fie rudimentari cu subordonații, o formă de a-i pune pe oameni la locul potrivit în societate. În cele mai multe locuri și timpuri, cei puternici și-au manifestat puterea cu impertinență ca o formă de prezerva status-quo-ul.

Dar cavalerismul creștin, în opinia lui Burke, „făcea puterea blândă” și ajuta să „înfrumusețeze și să ușureze societatea privată.” Armoniza relațiile umane. Fără ea, societatea putea fi ținută împreună doar de forța brută și de rațiunea rece. Duse vor fi căldura relațiilor umane delicate, corupte vor fi moravurile oamenilor și toți vor fi reduși la sclavie.

Este desigur imposibil de stabilit momentul exact când a început declinul cavalerismului și manierelor în Apus. Potrivit lui Burke, procesul era în plină desfășurare la momentul Revoluției Franceze. „Era cavalerismului s-a încheiat – urmează aceea a sofistilor, economiștilor și socotitorilor; iar gloria Europei s-a stins pentru totdeauna.” Probabil că în America prăbușirea abruptă a manierelor a început cumva mai târziu, într-o casă modestă din Virginia de Sud, când Ultimul Cavaler al Vechiului Regim a lăsat înfrânt sabia, făcând loc Noii Ordini Mondiale a statului centralizat, capitalismului clientelar și narcisistului Om Nou, al cărui interes principal era profitul și fericirea personală, nu cucernicia și preocuparea smerită pentru ceilalți.

Perhaps in America the precipitous decline of manners began somewhat later, in a humble home in south-central Virginia, when the Last Cavalier of the Old World laid down his sword in defeat, giving way to the New World Order of centralized government, crony capitalism, and the narcissistic New Man, whose main concern was to be profit and personal happiness, not piety

Recviem pentru maniere

Scriș de STEPHEN M. KLUGEWICZ

Marți, 16 Ianuarie 2018 09:24

and humble concern for others.